

A SZENTATYA, FERENC PÁPA ÜZENETE A SZEGÉNYEK VI. VILÁGNAPJÁRA

Évközi 33. vasárnap
2022. november 13.

„Jézus Krisztus értetek szegénnyé lett” (vö. 2Kor 8,9)

1. „Jézus Krisztus [...] értetek szegénnyé lett” (2Kor 8,9). Pál apostol ezekkel a szavakkal fordul az első korintusi keresztényekhez, hogy megalapozza elkötelezettségüket a rászoruló testvérekkel való szolidaritás tekintetében. Idén a *szegények világnapja* ismét jó értelemben provokál bennünket, hogy elgondolkodjunk jelenlegi életmódunkról és a szegénység számos mai formájáról.

Néhány hónappal ezelőtt a világ lassan elkezdte maga mögött hagyni a pandémia okozta zűrzavart, és a gazdasági fellendülés jeleit mutatta, s úgy tűnt, hogy a munkahelyük megszűnése miatt elszegényedett milliók fellelegezhetnek. Óvatos optimizmus mutatkozott, mert szeretteink elvesztésének hosszan tartó fájdalma mellett megnyílt a lehetőség, hogy végre visszatérhessünk a közvetlen személyes kapcsolatokhoz, hogy szabályozások és korlátozások nélkül újra találkozassunk egymással. És ekkor egy új katasztrófa tűnt fel a láthatáron, és más forgatókönyvet kényszerített a világra.

Az ukrajnai háború a regionális háborúk sorába illeszkedik, melyek az elmúlt években halált és pusztulást hoztak. Itt azonban összetettebb a kép, mivel egy „szuperhatalom” avatkozik be közvetlenül, hogy a népek önrendelkezési joga ellenében érvényesítse akaratát. Tragikus emlékü jelenetek játszódnak le újra, néhány nagy hatalommal bíró ember sakkban tartja egymást, és ez megint elnyomja a békéért kiáltó emberiség hangját.

2. A szegények mekkora tömegét szüli a háború örülete! Bármerre is nézünk, erőszakot látunk, amely a védteleneket és a leggyengébbeket sújtja. Emberek ezreit deportálják, különösen gyermekeket, hogy gyökereiktől elszakítva új identitást kényszerítsenek rájuk. A zsoltárosnak Jeruzsálem pusztulása és a fiatal zsidók száműzetése láttán született szavai ismét időszerűvé válnak: „Bábel folyói mentén ültünk és sírtunk: a Sionra emlékeztünk. Azon a földön a fűzfákra akasztottuk hárfáinkat. Mert dalt akartak hallani, akik elhurcoltak minket. Elnyomóink örömeinket követeltek: »Zengjeteztek nekünk dalt a Sionról!« De hogyan énekeljünk éneket az Úrról az idegenek földjén?” (Zsolt 137,1–4).

Nők, gyermekek és idősek milliói kényszerülnek arra, hogy a bombázások veszélyének kitéve igyekezzenek biztonságba jutni a szomszédos országokban, és ott menekültként éljenek. Azok, akik a konfliktusövezetekben maradnak, nap mint nap félelemben, élelem, víz, orvosi ellátás és mindenekelőtt szeretteik nélkül élnek. Ebben a helyzetben háttérbe szorul a racionalitás, és a hétköznapi emberek lesznek mindezek elszenvedői, akik a rászorulóknak már eddig is hatalmas tömegét gyarapítják. Hogyan tudunk megfelelő választ

adni ennyi bizonytalanságban élő embernek, hogy válaszunk megkönnyebbülést és békét adjon nekik?

3. Ilyen ellentmondásos körülmények között talál bennünket a *Szegények VI. Világnapja*, közvetítve Pál apostol meghívását, hogy tekintetünket Jézusra fordítsuk: „Noha gazdag volt, értetek szegénnyé lett, hogy szegénysége által meggazdagodjatok” (2Kor 8,9). Pál jeruzsálemi látogatása során találkozott Péterrel, Jakabbal és Jánossal, akik arra kérték, hogy ne feledkezzen meg a szegényekről. Az országot sújtó éhínség miatt ugyanis a jeruzsálemi közösség nehéz helyzetbe került, és az apostol azonnal gondoskodott arról, hogy e szegények javára nagyszabású gyűjtést szervezzon. A korintusi keresztények nagyon együttérzőnek és segítőkésznek bizonyultak. Pál buzdítására minden hét első napján összeadták, amit gyűjtöttek, és mindannyian igen nagylelkűen adakoztak.

Mintha nem is teltek volna el évszázadok azóta, mi is ugyanezt a gesztust tesszük minden vasárnap az eucharisztia ünneplése közben: összegyűjtjük adományainkat, hogy a közösség segíteni tudjon a legszegényebbek szükségén. Ez olyan jel, amelyet a keresztények mindig is örömmel és felelősségtudattal cselekedtek meg, hogy egyetlen testvérünk se szenvedjen hiányt a legszükségesebbekben. Erről már Szent Jusztinosz beszámolója is tanúskodik, aki a 2. században így írta le a keresztények vasárnapi ünneplését Antoninus Pius császárnak: „A Napról elnevezett napon mindannyian, városokban és falvakban egyaránt összejövetelet tartunk, ahol felolvassuk az apostolok emlékiratait és a próféták írásait, amennyire azt az idő engedi. [...] Ezután történik azoknak továbbítása és szétosztása, amelyek felett hálaadást mondott, a távollevőknek is küldenek belőle a diakónusok által. A jómódúak, és aki akar, ki-ki szándékának megfelelően adakozik, azt, amit jónak lát; az összegyűjtött adományokat az előljáró elteszi, s belőle gondoskodik az árvákról és az özvegyekről, azokról, akik betegség vagy más oknál fogva segítséget szenvednek, továbbá a bebörtönzöttekről, az átutazó idegenekről; egyszóval mindenkin segít, aki arra rászorul” (*Első apológia*, LXVII, 1–6).

4. Visszatérve a korintusi közösségre: a kezdeti lelkesedés után az elkötelezettségük kezdett alábbhagyni, és az apostol által javasolt kezdeményezés veszített lendületéből. Ez az oka annak, hogy Pál egy szenvedélyes levélben újraindítja a gyűjtést: „Most hát gyakorlatban is hajtsátok végre, hogy a készséges akarat tehetségetekhez mértent tette váljon” (2Kor 8,11).

Most arra a hajlandóságra gondolok, amely az elmúlt években egész nemzeteket mozgott meg, hogy kinyissák a kapukat a háború elől menekülő közel-keleti, közép-afrikai és most már ukrainai milliók befogadására. A családok megnyitották otthonaikat, hogy helyet adjanak más családoknak, és a közösségek sok nőt és gyermeket fogadtak be nagylelkűen, hogy emberhez méltó életet biztosítsanak számukra. Minél tovább tart azonban a konfliktus, annál súlyosabbak lesznek a következményei. A befogadó népek számára egyre nehezebbé válik a folyamatos segítségnyújtás; a családok és közösségek kezdik tehernek érezni a helyzetet, amely a közvetlen vészhelyzeten túl is fennáll. Ez annak az ideje, hogy ne adjuk fel, és eredeti motivációnkat megújítsuk. Amit elkezdtünk, azt ugyanolyan felelősséggel be is kell fejeznünk.

5. A szolidaritás ugyanis azt jelenti, hogy megosztjuk azt a keveset, amink van azokkal, akiknek semmijük sincs, hogy senki se szenvedjen. Minél erősebb a közösség és az összetartozás mint életforma érzése, annál inkább megvalósul a szolidaritás. Nem szabad elfelejteni azt sem, hogy vannak olyan országok, ahol az elmúlt évtizedekben sokak jólétbe jutottak és biztonságos életszínvonalat értek el. Ez pozitív eredménye a gazdasági

növekedést támogató magánkezdeményezéseknek és törvényeknek, amelyek a családpolitika és a társadalmi felelősségvállalás konkrét ösztönzőivel párosulnak. A biztonság és stabilitás birtokolt tőkét osszuk meg azokkal, akiknek el kellett hagyniuk otthonukat és hazájukat, hogy az életüket megmentse. A civil társadalom tagjaiként a szabadság, a felelősség, a testvériség és a szolidaritás értékeire való figyelmeztetést folyamatosan a szemünk előtt kell tartanunk. Keresztényként pedig mindig a szeretetben, a hitben és a reményben találjuk meg létünk és cselekvésünk alapját.

6. Érdekes megfigyelni, hogy az apostol nem akarja kényszeríteni a keresztényeket a szeretetszolgálatra. Így ír: „nem parancsként mondom” (2Kor 8,8); inkább akarja „szeretetük őszinteségét kipróbálni” a szegények iránti gondoskodásban és buzgóságban (vö. uo.). Pál kérésének alapja kétségtelenül a konkrét segítségnyújtás szükségessége, de valós szándéka ezen túlmutat. Arra szólítja fel a közösséget, hogy a gyűjtés annak a szeretetnek jele legyen, amelyről maga Jézus is tanúságot tett. Röviden, a szegények iránti nagylelkűség legerősebb motivációját Isten Fiának abban a döntésében találja meg, hogy szegénnyé tette magát.

Az apostol nem fél kimondani, hogy Krisztusnak ez a választása, önmaga „megalázása” kegyelem, „a mi Urunk, Jézus Krisztus kegyelme” (2Kor 8,9), és csak ha elfogadjuk ezt a kegyelmet, akkor tudjuk hitünket konkrét és koherens tettekkel kifejezni. Az egész Újszövetség ebből a témából meríti tanításának egységét, ami Jakab apostol szavaiban is tükröződik: „A tanítást váltsátok tettekre, ne csak hallgassátok, mert különben magatokat csaljátok meg. Ha ugyanis valaki csak hallgatja a tanítást, de nem követi, hasonlít ahhoz az emberhez, aki a természettől kapott arcát tükörben nézegeti. Megnézi magát, aztán odébb megy, s nyomban elfelejti, milyen is volt. Aki ellenben figyelmesen tanulmányozza a szabadság tökéletes törvényét, és ki is tart mellette, aki nem feledékeny hallgatója, hanem tettekre váltója, az teljesítésében boldog lesz” (Jak 1,22–25).

7. A szegényekkel találkozva a nagy szavak nem érnek semmit, hanem az kell, hogy az ember feltúrja az ingujját, és személyes elkötelezettségével a gyakorlatban fejezze ki a hitét, ezt a feladatot pedig nem lehet másokra áthárítani. Néha azonban belecsúszhatunk bizonyos laxizmusba is, ami következetlen viselkedéshez, például a szegények iránti közömbösséghez vezet. Az is előfordul, hogy egyes keresztények a pénzhez való túlzott ragaszkodás miatt a javakkal és a vagyonnal való visszaéléseket követnek el. Ezek olyan helyzetek, amelyek gyenge hitről és lomha, rövidlátó reményről árulkodnak.

Tudjuk, hogy a problémát nem maga a pénz jelenti, hiszen az része a mindennapi életünknek és társadalmi kapcsolatainknak. Inkább azon kell elgondolkodnunk, hogy a pénz milyen értéket képvisel számunkra: nem szabad abszolút érték, életünk fő céljává válnia. Az ilyen ragaszkodás megakadályozza, hogy reálisan tekintsünk a mindennapi életre, és elhomályosítja látásunkat, így mások szükségleteit nem vesszük észre. Egy keresztényre és egy közösségre nézve semmi sem károsabb, mint ha a gazdagság bálványa elvakítja és egy felszínes, bukásra ítélt életszemlélethez köti.

Tehát nem a szegényekkel szembeni filantróp mentalitásról van szó, mint gyakran látjuk, hanem arról a törekvésről, hogy a legalapvetőbb szükségletekben senki se szenvedjen hiányt. Nem az aktivizmus ment meg, hanem az az őszinte és nagylelkű figyelem, amellyel az ember testvéreként közeledik egy szegényhez, az, hogy valaki odanyújtja a kezét, hogy felkeljek a bénultságból, amelybe belesüllyedtem. Ezért „senki sem mondhatja, hogy távol tartja magát a szegényektől, mivel saját hivatása több figyelmet követel egyéb teendőkre. Gyakori mentség ez tudományos, üzleti vagy szakmai, sőt, még egyházi körökben is. [...] senki sem érezheti úgy, hogy mentesülhet a szegényekkel és a társadalmi igazságossággal való törődés feladata alól” (*Evangelii gaudium* apostoli buzdítás, 201).

Sürgősen új utakat kell találnunk, amelyek túlmutatnak „az olyan társadalompolitikai eszmén, hogy a szociálpolitika a szegények politikája legyen, de ne a szegényekért és ne a szegényekkel, még kevésbé a népeket egyesítő terv része” (*Fratelli tutti* enciklika, 169). Ehelyett az apostol szemléletmódjára kell törekednünk, aki ezt írta a korintusiaknak: „nem azért kell gyűjteni, hogy mások megszabaduljanak a szükségtől, ti meg bajba jussatok, hanem az egyenlőségért” (2Kor 8,13).

8. Van egy paradoxon, amelyet ma ugyanolyan nehéz elfogadni, mint akkoriban, mivel ellentmond az emberi logikának: létezik olyan szegénység, amely gazdaggá tesz. Jézus Krisztus „kegyelmére” emlékeztetve Pál meg akarja erősíteni, amit ő maga is hirdetett: az igazi gazdagság nem abban áll, hogy gyűjtjük a „kincset a földön, ahol moly rágja és rozsdá marja, s ahol betörnek és ellopják a tolvajok!” (Mt 6,19), hanem a kölcsönös szeretetben, amely arra ösztönöz, hogy egymás terheit hordozzuk, és így senki se váljon magára hagyatottá vagy kirekesztetté. Gyengeségünk és korlátozottságunk megtapasztalása az elmúlt években és most a globális következményekkel járó háború tragédiája valami döntő fontosságú dologra kell hogy megtanítsa bennünket: nem azért vagyunk ezen a világon, hogy túléljünk, hanem azért, hogy mindenkinek méltó és boldog élete legyen. Jézus üzenete utat mutat számunkra és rávezet arra, hogy létezik szegénység, amely megaláz és megöl, és létezik egy másfajta szegénység, az ő szegénysége, amely felszabadít és békét ad.

A szegénység, amely öl, a nyomor, amely az igazságtalanságnak, a kizsákmányolásnak, az erőszaknak és az erőforrások egyenlőtlen elosztásának eredménye. A kétségbeesett szegénység, amely nem ad jövőképet, mert a selejtezés kultúrája kényszeríti ki, mely sem perspektívát, sem kiutat nem kínál. Ez az a szegénység, amely az embereket rendkívüli szükséghelyzetbe sodorja, és ezáltal elsorvasztja a lelki dimenziót is, amely még ha gyakran figyelmen kívül hagyják is, létezik, és számít. Amikor az egyetlen törvényt a nap végi profit nagysága szabja, akkor már semmi sem gátolja az embertárs kizsákmányolását: a többiek csak eszköznek fogjuk látni. Nem lesz többé tisztességes bér, tisztességes munkaidő, létrejönnek a rabszolgaság új formái, amelyek azokat sújtják, akiknek nincs más választásuk, mint elviselni minden keserű igazságtalanságot, hogy összekaparják a megélhetéshez szükséges minimumot.

Ezzel szemben az a szegénység, amely felszabadít, úgy áll előttünk, mint felelős döntés arról, hogy megszabadulunk a feleslegestől, és a lényegre összpontosítunk. Való igaz, hogy sok emberben fedezünk fel elégedetlenséget, akik úgy érzik, hogy valami fontos hiányzik az életükből, és céltalan vándorokként nekiindulnak, hogy megeléjlik azt. Miközben keresik azt, ami kielégítheti őket, a kiszolgáltatottak, a gyengék és a szegények felé kell fordulniuk, hogy végre megértsék, mire van igazán szükségük. A szegényekkel való találkozás lehetővé teszi, hogy legyőzzük a bennünk élő rengeteg alaptalan félelmet és szorongást, és afelé tartsunk, ami az életben igazán számít, és amit senki sem vehet el tőlünk: a hiteles és ingyenesen adott szeretet felé. A szegények – azt megelőzve, hogy alamizsnánk elfogadói –, emberek, akik segítenek megszabadulni a nyugtalanság és a felszínesség béklyóitól.

Aranyszájú Szent János egyházatya és egyháztanító élesen elítélte írásaiban a keresztyéneknek a szegényekkel szemben tanúsított viselkedését; így fogalmazott: „Ha nem bízol abban, hogy a szegénység gazdagságot hozhat, gondoldj Uradra, és hagyd abba a kételkedést. Mert ha az Úr nem lett volna szegény, ti sem lettetek volna gazdaggá. Éppen ez a csodálatos: hogy a szegénység gazdagságot szül. Az apostol gazdagság alatt azonban itt istenfélelmet, a bűnöktől való megtisztulást, igazságosságot és szentséget ért és mindazokat a számtalan javakat, amelyeket az Úr már megadott nekünk és még meg is fog adni. És mindezek a dolgok a szegénységének köszönhetően jutottak el hozzánk” (*Aranyszájú Szent János püspöknek a második korintusi levélről mondott szentbeszéde* 17.1).

9. Az apostol szövege, amelyet a szegények idej világnapja élénk tár, a hitélet nagy paradoxonát mutatja be: Krisztus szegénysége gazdaggá tesz bennünket. Pál azért tudta továbbadni ezt a tanítást – és az Egyház az évszázadok során azért tudja terjeszteni és azért tud tanúságot tenni róla –, mert Isten az ő Fiában, Jézusban ezt az utat választotta és járta. Mivel ő értünk szegénnyé lett, életünk felragyog és átalakul, és olyan értékkel gazdagodik, amelyet a világ nem ismer és nem tud megadni. Jézus gazdagsága az ő szeretetében rejlik, amelyet nem zár el senki elől, amely mindenkit elér, különösen azokat, akik a társadalom peremére szorultak, és akiket a legalapvetőbb szükségleteiktől is megfosztottak. Ő szeretetből megalázta magát és emberi alakot öltött. Szeretetből lett engedelmes, egészen a kereszthalálig (vö. Fil 2,6–8). Szeretetből lett az „élet kenyere” (Jn 6,35), hogy az élethez nélkülözhetetlen dolgokban senki se szenvedjen hiányt, és mindenki megtalálja az örök élethez szükséges táplálékot. Ahogy akkor az Úr tanítványainak, úgy ma nekünk is nehéz elfogadni ezt a tanítást (vö. Jn 6,60), de Jézus szava világos. Ha azt akarjuk, hogy az élet győzedelmeskedjen a halál felett, és az emberi méltóságot ne korlátozza az igazságtalanság, akkor az egyetlen lehetséges út Jézus Krisztus szegénységének követése, az élet megosztása szeretetből, az élet kenyerének megtörése testvéreinkkel – kezdve a legkisebbekkel, a legalapvetőbbeket is nélkülözőkkel –, hogy megvalósuljon az egyenlőség, a szegények megszabaduljanak a nyomorúságtól, a gazdagok pedig az önelégültségtől, hiszen mindkettő reménytelenségre vezet.

10. Idén, május 15-én szentté avattam Charles de Foucauld testvért, aki gazdagnak született, de mindenről lemondott, hogy Jézust kövesse és vele együtt szegénnyé és mindenki testvérévé legyen. Remeteélete – először Názáretben, majd a szaharai sivatagban –, mely csendből, imádságból és megosztásból állt, a keresztény szegénység példamutató tanúságtétele. Jó, ha elgondolkodunk szavain: „Ne nézzük le a szegényeket, a kicsinyeket, a munkásokat; ők nemcsak testvéreink Istenben, hanem azok, akik a legtökéletesebben utánozzák Jézust az ő látható életében. Egészen pontosan: Jézust, a názareti munkást állítják élénk. Ők az elsőszülöttek a választottak között, az elsők, akiket a Megváltó bölcsőjéhez hívtak. Ők voltak Jézus mindennapi társasága születésétől haláláig [...]. Tiszteljük őket, tiszteljük bennük Jézusnak és az ő szent szüleinek képmását [...]. Fogadjuk el a magunk számára [azokat a körülményeket], amelyeket ő is elfogadott magának [...]. Soha ne szűnjünk meg mindenben szegények lenni, a szegények testvérei, a szegények társai, legyünk olyanok, mint Jézus, a szegények legszegényebbje, és mint ő, szeressük a szegényeket, és velük vegyük körül magunkat” (*Kommentárok Lukács evangéliumához*, 263. elmélkedés).¹ Károly testvér számára ezek nemcsak szavak voltak, hanem egy olyan konkrét életmód kifejeződései, amely odaáig vezetett, hogy osztozhatott Jézussal életének feláldozásában is.

Legyen a szegényeknek ez a VI. világnapja kegyelmi alkalom arra, hogy személyesen és közösségileg is lelkiismeret-vizsgálatot tartsunk, és megkérdézzük magunktól, része-e életünknek Jézus Krisztus szegénysége.

Kelt Rómában, a Lateráni Szent Jánosnál, 2022. június 13-án, Páduai Szent Antal emléknapján.

Ferenc

¹ 263. elmélkedés: a Lk 2,8–20-ról, in CHARLES DE FOUCAULD: *La Bonté de Dieu. Méditations sur les saints Evangiles*, Tom. 1, Nouvelle Cité, Montrouge, 1996, 214–216.